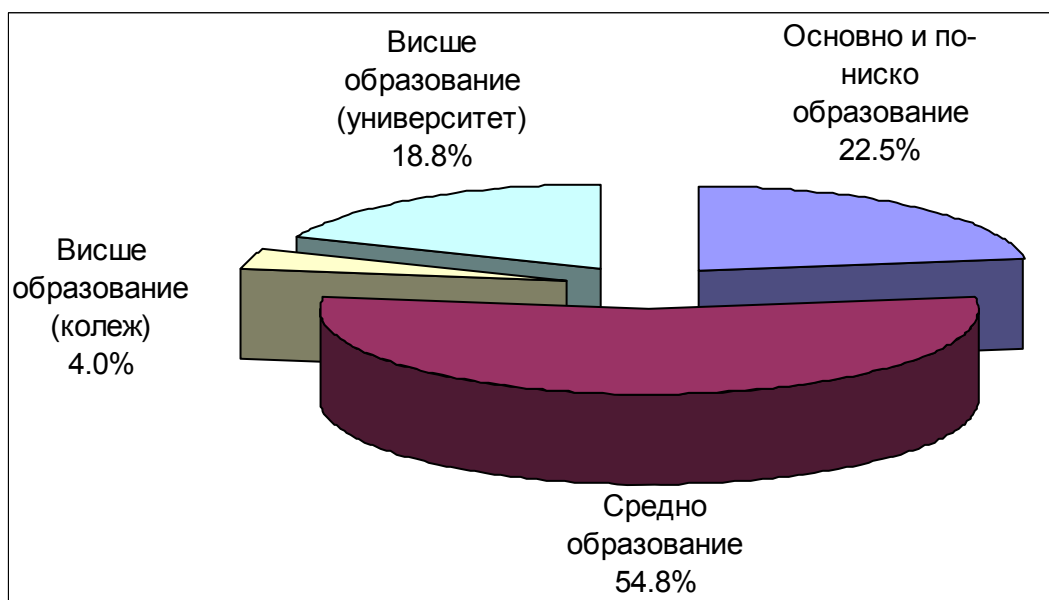

ОСНОВНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ПРЕЗ 2008 ГОДИНА

През последните години образователната структура на населението¹ на възраст 25 - 64 години продължава да се подобрява, като следва ясно изразената тенденция на увеличение на броя и дела на населението с висше и средно образование при същевременно намаляване на броя и дела на хората с основно и по-ниско образование. Относителният дял на населението с висше образование (колеж и университет) се увеличава от 21.7% през 2004 г. на 22.4% през 2007 г. и достига 22.8% през 2008 г. Делът на населението със средно образование се увеличава от 50.0% през 2004 г. на 55.1% през 2007 г., а през 2008 г. е 54.8%. Същевременно относителният дял на лицата с основно и по-ниско образование намалява от 28.4% на 22.6% през 2007 г. и на 22.5% през 2008 г. Това означава, че понастоящем 77.6% от населението в най-активната за трудова дейност възраст (25 - 64 г.) е със средно или висше образование.

Фиг. 1. Образователна структура на населението на възраст 25-64 години през 2008 година

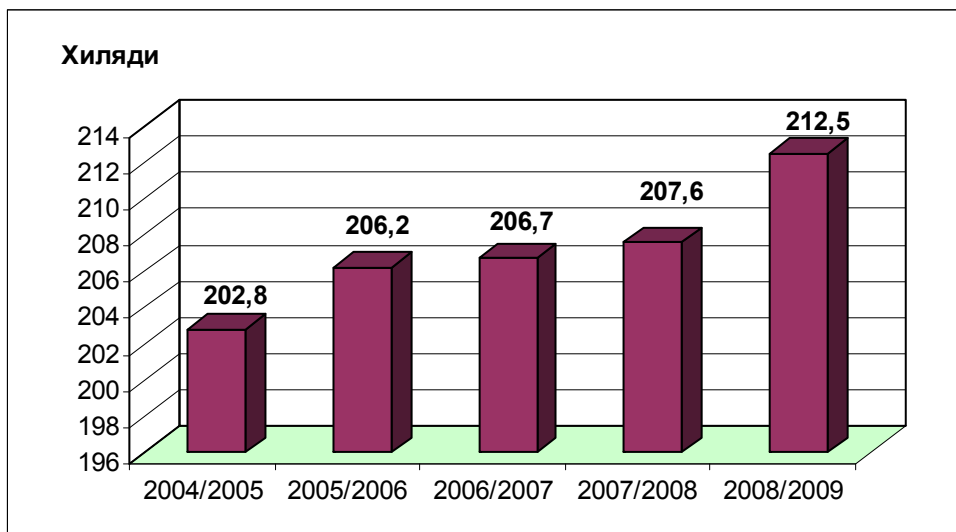
Измененията в образователната структура на населението показват основния резултат от функционирането на образователната система и отношението на младите хора към образованието. Относителният дял на младежите на възраст 20-24 години със завършено най-малко средно образование е 83.5% за 2008 година¹. Положителна тенденция се забелязва и по отношение на относителния дял на преждевременно напусналите образованието сред населението на възраст 18 - 24 години², който намалява от 21.4% през 2004 г. на 16.6% през 2007 г. и на 15.3% през 2008 г.

¹ Предварителни, средногодишни данни от наблюдението на работната сила.

² Относителен дял - % на лицата на възраст 18 - 24 години с по-ниско от средно образование, неучастващи в образование или обучение, от населението на същата възраст.

ПРЕДУЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

През учебната 2008/2009 г. броят на детските градини е 2 291 или със 165 по-малко в сравнение с 2007/2008 година (Таблица 1). Броят на децата, настанени в детските градини за учебната 2008/2009 г. е 212.5 хил., което е с 4.8 хил., или с 2.3% повече от броя им през предходната година (Таблица 2). Обхватът на децата в детските градини, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване, нараства от 73.2% за 2007/2008 г. на 73.8% за 2008/2009 г. Постигнатият по-голям обхват на децата в детските градини при редуциран брой на тези институции, е важен показател, който установява усилията на общинските администрации за по-пълно обхващане на децата в предучилищното образование.

Фиг. 2. Брой на децата в детските градини

Средният брой деца в една детска градина за страната е 93, като за градовете този среден брой е значително по-голям - 141, а за селата - 44. Средният брой деца, формиращи една група е 23, като в градовете този среден брой е 24, а в селата - 19.

Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 19.3 хил., от които 1.2 хил. са директори без група. В сравнение с предходната учебна година общият брой на педагогическия персонал намалява със 108 души или с 0.6 %.

Алтернатива за една много малка част от родителите са частните детски градини. През 2008/2009 г. в страната функционират 42 лицензирани частни детски градини, посещавани от 1 620 деца, представляващи като относителен дял едва 0.8 % от общия брой на децата в детските градини.

ОБЩО ОБРАЗОВАНИЕ

В началото на учебната 2008/2009 г. учебни занятия се водят в 2 171 общообразователни училища³, от които 169 начални, 1 413 основни, 15 прогимназии, 167 гимназии и 407 средни общообразователни училища (СОУ). В сравнение с предходната учебна година, поради закриване или преобразуване, общият брой на общообразователните училища намалява с 300.

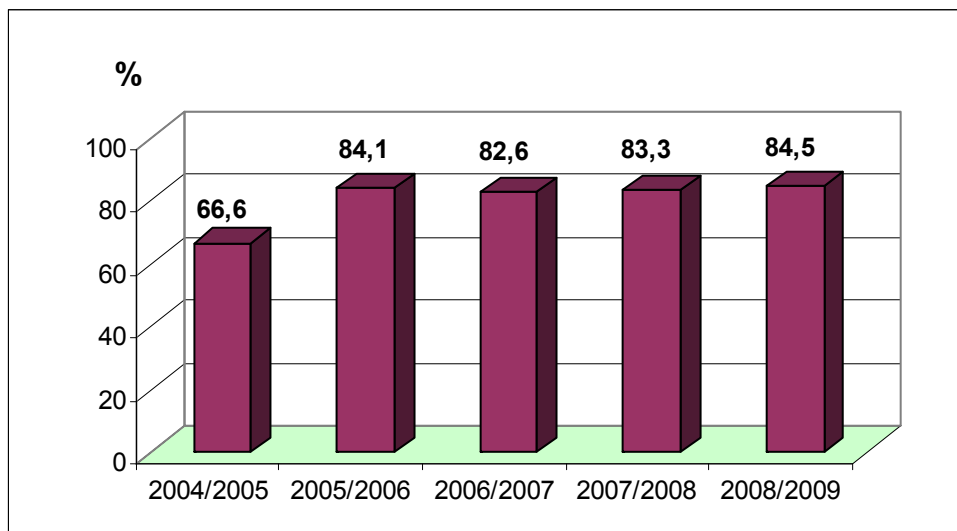
През настоящата 2008/2009 учебна година броят на учениците във всички видове общообразователни училища е 644.8 хил., от които 118.8 хил. в селата. В сравнение с предходната учебна година броят на учениците в общото образование намалява с 27.4

³ Вкл. българските училища в чужбина.

хил. или с 4.1%. В общообразователните училища дялът на момичетата е по-голям в сравнение с този на момчетата - съответно 50.4% и 49.6 % от общия брой на учениците.

През изминалата 2007/2008 учебна година по различни причини 17.7 хил. ученици са напуснали общообразователните училища, от които 14.9 хил. учащи се в основното образование. Най-голям е относителният дял на учениците, които са напуснали по семейни причини - 8.6 хил. или 48.5% от общия брой на напусналите. Голям е дялът и на напусналите поради нежелание да учат - 21.0 %.

Ранното чуждоезиково обучение все повече навлиза в началния етап на основното образование. (Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV) е 84.5% или с 1.2 пункта по-висок от предходната учебна година).

Фиг. 3 Относителен дял на учениците, изучаващи чужди езици в началното образование на общообразователните училища

Най-голям е интересът в общообразователните училища към английския език, който се изучава от 512 766 ученици, които формират относителен дял 84.9 % от тези, които изучават чужди езици.

През 2008 г. основно образование са завършили 58.7 хил. ученици.

През същата година средно общо образование са завършили 36.1 хил. души.

Учителите в общообразователните училища през учебната 2008/2009 г. са 49.6 хил. С висше образование, образователно-квалификационни степени “бакалавър” и “магистър” са 89.3% от учителите и с образователно-квалификационна степен “професионален бакалавър” - 10.0%.

Жените в учителската професия преобладават (84.3% от общия брой на учителите). На една паралелка в дневните общообразователни училища се падат средно по 22 ученика.

Към 01.10.2008 г. в страната има 66 работещи частни общообразователни училища, от които 3 начални, 27 основни, 3 прогимназии, 29 гимназии и 4 средни общообразователни училища (СОУ). В частните общообразователни училища се учат общо 6 515 ученика. В сравнение с предходната учебна година броят на учениците нараства с 208 или с 3.3%. Независимо от нарастването, частният сектор в общото образование остава твърде ограничен, като обхваща само 1.0% от общия брой на учениците.

В училищата и паралелките за деца със специални образователни потребности се учат общо 6.7 хил. деца. За тяхното обучение и възпитание полагат грижи 1 193 учители - специалисти и 552 възпитатели.

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Професионалното образование и обучение през учебната 2008/2009 г. се осъществява в 21 училища по изкуствата, 433 професионални гимназии, 5 професионални училища и 28 професионални колежи с прием след средно образование. Общият брой на учащите в професионалното образование и обучение през тази учебна година е 168.8 хил. и в сравнение с учебната 2007/2008 г. намалява с 10.8 хил. или с 6.0%.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 60.6% от общия брой на учениците.

Най-висок е относителният дял на учениците, изучаващи специалности в областта "Технически науки и технически професии" - 34.3% от учениците в програми за придобиване на III степен професионална квалификация и 33.4% от тези във II степен професионална квалификация. Повишен е интереса и към икономическите специалности в областта "Стопански науки и администрация" - 18.6% от записаните учениците в програми за придобиване на III степен професионална квалификация и 14.8% от записаните във II степен професионална квалификация.

През настоящата учебна година учителите, които работят в професионалните училища, са общо 15.4 хил., от които с образователно-квалификационни степени "бакалавър" и "магистър" са 91.1%.

През 2008 г. средно образование в училищата по изкуствата, професионалните гимназии и професионалните училища са завършили 33.5 хил. души. Само 21.4% от учениците записани в XII клас през 2007 г. по програми за трета степен професионална квалификация, са продължили обучението си в XIII клас. През предходната година са продължили в XIII клас 28.5%.

Втора и трета степен професионална квалификация през 2008 г. са получили съответно 15.5 хил. и 8.4 хил. души.

В професионалните училища и паралелки с прием след VI, VII и VIII клас 505 ученици са получили първа степен професионална квалификация.

В професионалните колежи с прием след завършено средно образование 1 505 души са придобили четвърта степен професионална квалификация.

През учебната 2008/2009 г. 5 172 ученици се обучават в 53 частни професионални училища.

В броя на учащите за 2008/2009 г. са включени и 16.0 хил. души на възраст 16 и повече години, записани в програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение, професионални гимназии и професионални колежи. По степени на професионална квалификация разпределението им е: първа степен - 6.0 хил., втора степен - 6.4 хил. и трета и четвърта степен - 3.6 хил.

В сравнение с предходната година броят на записаните курсисти намалява общо с 1.3 хил. души, като намаляват записаните в най-ниската първа степен (с 2.6 хил. души), а в по-високите степени се увеличават (съответно с 1.2 хил. души за втора степен и със 185 души за трета и четвърта степен).

Жените са участвали по активно в програми за придобиване на степен на професионална квалификация - 52.5%. По-голяма част от записаните са се обучавали в частни ЦПО или частни професионални гимназии - 85.0%. Най-много курсисти са се

обучавали по специалността „Текстообработване” (начална компютърна грамотност) - 2 662 души, следвани от специалност „Заваряване” - 1 196 души и специалност „Производство на кулинарни изделия и напитки” - 1 225 души.

Степен на професионална квалификация са придобили общо 15.4 хил. души, от които: първа степен - 6.0 хил., втора степен - 6.2 хил. и трета и четвърта степен - 3.1. Жените отново са били по-активни от мъжете - 54.7%.

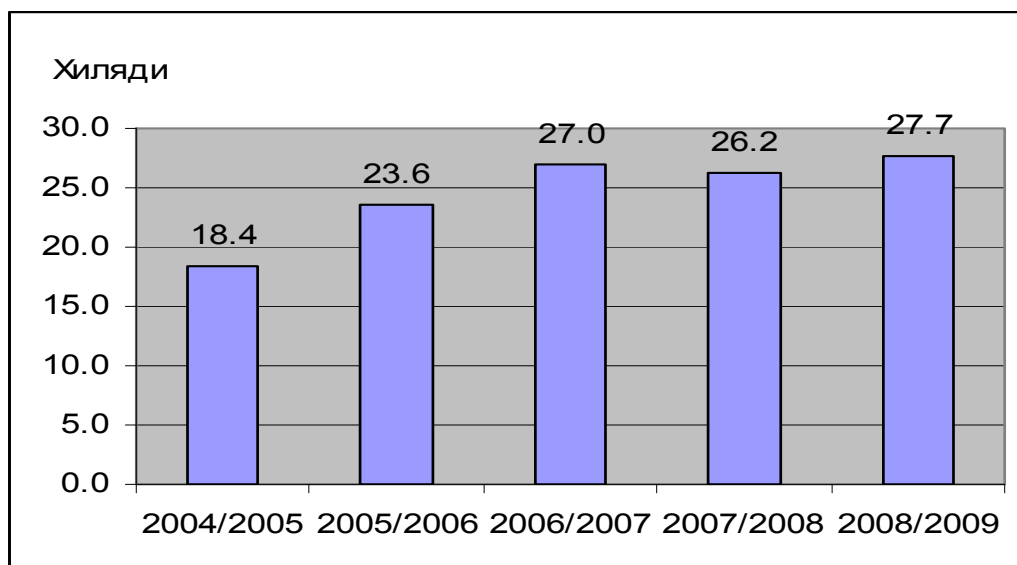
ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Общият брой на студентите в България в началото на учебната 2008/2009 година, включващ записаните в четирите образователно-квалификационни степени („професионален бакалавър”, „бакалавър”, „магистър” и „доктор”), възлиза на 274.2 хил.

Образователно - квалификационна степен “професионален бакалавър”

През учебната 2008/2009 година за придобиване на образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър” се обучават общо 27.7 хил. студенти, от които български граждани са 27.4 хил., или 98.9%. От общия брой студенти в коледжите, 19.3 хил., или 69.5% се обучават в частни колежи.

Броят на студентите в коледжите се увеличава с 5.9% в сравнение с предходната 2007/2008 учебна година.

Фиг. 4. Студенти в коледжите

В структурата на студентите по тесни области на образованието най-висок относителен дял заемат студентите в област „Стопански науки и администрация” - 41.6%, следван от тези на студентите в област „Науки за обществото и човешкото поведение” - 19.6%, и „Спорт, туризъм и хотелиерство” - 12.4%.

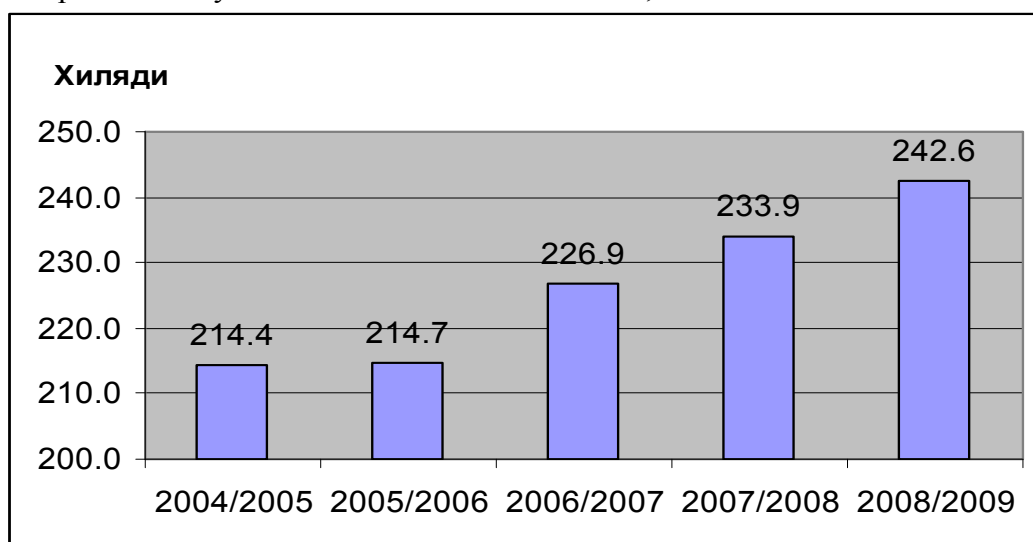
През 2008 г. образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър” са придобили 5.5 хил. студенти, от които 98.2% са български граждани. Сред завършилите най-голям е броят на дипломираните в тесни области „Стопански науки и администрация” – 2.2 хил., или 39.0%, следва „Спорт, туризъм и хотелиерство”

- 1.0 хил., или 18.6% и „Науки за обществото и човешкото поведение” - 0.7 хил., или 13.4% от общия брой на завършилите.

Преподавателите в коледжите са 1 566, от тях 666, или 42.5%, са на основна работа.

Образователно - квалификационни степени “бакалавър” и “магистър”

През учебната 2008/2009 г. за придобиване на образователно-квалификационни степени “бакалавър” и “магистър” се обучават 242.6 хил. студенти. От тях български граждани са 233.4 хил., или 96.2%. Броят на студентите - български граждани, се увеличава в сравнение с учебната 2007/2008 г. с 8.3 хил., или с 3.7%.

Фиг. 5. Студенти в университетите и специализираните висши училища

През учебната 2008/2009 година чуждестранните студенти в университетите и специализираните висши училища са 9.2 хил., или с 4.2% повече от предходната учебна година. Най-голям е дялът на студентите от Турция – 37.2% от обучаващите се чуждестранни студенти у нас, следвани от студентите от Македония - 24.4% и Гърция - 8.0%.

В структурата на студентите по тесни области на образованието най-висок относителен дял заемат студентите в област „Стопански науки и администрация” - 58.5 хил., или 24.1%, следван от този на студентите в област „Технически науки и технически професии” - 37.3 хил., или 15.4%. Най-малки са дяловете на учащите в областите „Ветеринарна медицина” - 0.6%, „Природни науки” – 0.5% и „Математика и статистика” - 0.4%.

В частни университети се обучават 39.1 хил., или 16.1% от общия брой на студентите. През последните години се наблюдава нарастване на броя на студентите в частните университети. В сравнение с предходната учебна година броят им се увеличава с 4.6%.

За учебната 2008/2009 г. са приети 49.7 хил. нови студенти - български граждани и 2.1 хил. чужденци.

Броят на студентите, продължаващи обучението си в магистърски програми след завършена образователно-квалификационна степен (професионален бакалавър или

бакалавър), е 23.4 хил. От тях 2.1 хил., или 9.1%, са записани по програми след завършена степен „професионален бакалавър”.

През 2008 г. у нас висше образование - степени „бакалавър” и „магистър”, са завършили 48.8 хил. студенти, от които 47.2 хил. са български граждани. Най-висок е относителният дял на дипломиралите се студенти от следните тесни области на образование: „Стопански науки и администрация” – 33.9%, „Науки за обществото и човешкото поведение” – 15.2% и „Технически науки и технически професии” - 11.9%. В частните университети са се дипломирали 9.0 % от всички дипломирани в образователно квалификационни степени „бакалавър” и „магистър”.

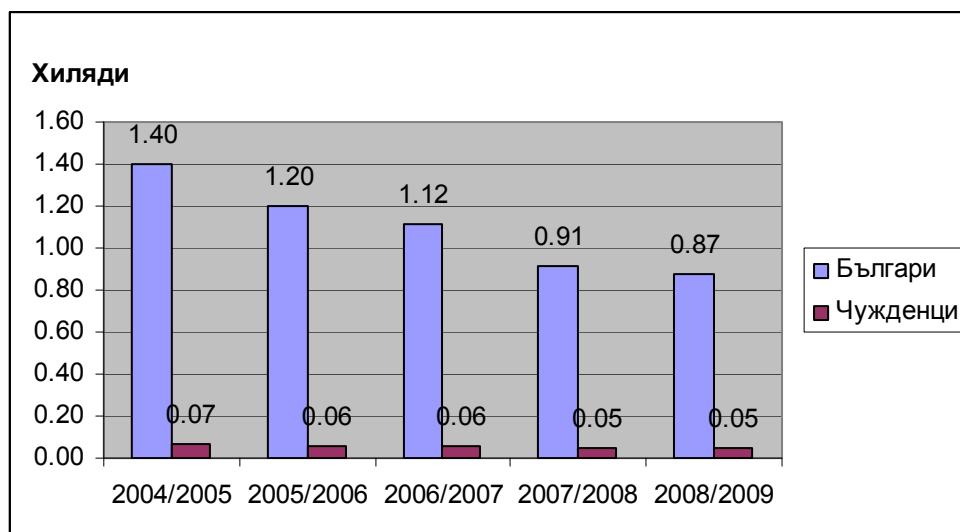
Броят на преподавателите в университетите и специализираните висши училища е 21.1 хил. през 2008/2009 година. На основна работа са 13.1 хил., или 61.9% от общия им брой.

Образователна и научна степен “доктор”

Към 31.XII.2008 г. у нас се обучават 3 949 докторанти, като от тях 51.3% са жени. В сравнение с предходната 2007/2008 г. броят на докторантите намалява с 404 души, или с 9.3%. Така се запазва тенденцията за намаляване броят на докторантите от 2005/2006 г., след нарастването им през предходните години. Чуждестранните докторанти, обучаващи се в България, са 226, или 5.7% от общия им брой.

В структурата на докторантите по области на образованието при мъжете най-висок относителен дял заемат докторантите в област „Технически науки и технически професии” - 23.9%, следван от тези на докторантите в области „Здравеопазване”- 12.7%, и „Науки за обществото и човешкото поведение” - 9.6%. Структурата по тесни области на образованието при жените е следната: най-висок е относителният дял в област „Науки за обществото и човешкото поведение” - 13.6%, следван от област „Здравеопазване” - 11.7% и „Хуманитарни науки” - 11.2%.

Зачислените докторанти през 2008 година са 924, от които 496, или 53.7%, са жени. Броят на новоприетите докторанти намалява с 3.9% спрямо предходната учебна година.

Фиг. 6 Брой новоприети докторанти по гражданство и учебни години

През 2008 г. образователна и научна степен „доктор” са придобили 601 души, от които 319 жени. При мъжете най-голям е броят им в област „Технически науки и

технически професии” - 19.9% от общия брой на завършилите мъже, а при жените - в област „Науки за обществото и човешкото поведение” - 12.9%.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

Статистиката на образованието е изградена на базата на Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно изготвянето и развитието на статистиката на образованието и ученето през целия живот, действащата нормативна уредба на България в областта на образованието, Международната стандартна класификация на образованието (МСКО) - ревизия 1997 г. (ISCED - 97) и съпътстващите я методически ръководства.

Националният статистически институт (НСИ) провежда ежегодни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции.

Учебни образователни институции са тези, които директно провеждат обучение по образователни програми с учащи в организирани класове (групи) на място или чрез дистанционна форма на обучение. Самообучаващите се лица и фирмите, провеждащи курсове за квалификация, езиково обучение и др., не попадат в обхвата на дефиницията на учебните образователни институции.

Чрез своите изследвания НСИ се стреми да установи броя на учащите се в системата на образованието към определена дата на наблюдение. На тази основа се изчислява международно възприетият показател “степен на участие на населението в образователната система” като относителен дял на записаните ученици от определена възрастова група към броя на постоянното население на страната от същата възрастова група.

Повече информация и данни за образованието могат да бъдат намерени на интернет страницата на НСИ - www.nsi.bg, раздел „Социални статистики”.

Приложения:

Таблица:1

УЧЕБНИ ИНСТИТУЦИИ ПО ВИД	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
ОБЩО	6638	6750	5838	5782	5303
Детски градини	3301	3331	¹ 2470	¹ 2456	¹ 2291
Общообразователни и специални училища	2784	2757	² 2654	² 2563	² 2254
Начални (I-IV клас)	295	277	252	226	169
Основни (I-VIII клас)	1877	1872	1791	1729	1487
Прогимназии (V-VIII клас)	21	21	20	18	16
Гимназии (IX-XIII)	167	168	170	176	167
Средни общообразователни (I-XIII клас)	424	419	421	414	415
Професионални	500	495	506	503	487
Училища по изкуствата	19	20	20	21	21
Професионални гимназии	459	453	458	449	433
Професионални колежи след средно образование	17	17	23	28	28
Професионални училища	5	5	5	5	5
Центрове за професионално обучение	.	114	155	207	218
Висши	53	53	53	53	53
Самостоятелни колежи	10	10	10	10	10
Колежи, в структурата на университети и специализирани висши училища	40	40	36	31	28
Университети и специализирани висши училища	43	43	43	43	43

¹ Без несамостоятелните полудневни детски градини.

² Вкл. българските училища в чужбина.

Таблица:2

ЗАПИСАНИ УЧАЩИ ПО СТЕПЕНИ НА
МЕЖДУНАРОДНАТА
СТАНДАРТНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО (ISCED-97)

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
ОБЩО	1419405	1398751	1381948	1349508	1322952
Предучилищно образование (ISCED-0)	202803	206243	206745	207682	212454
Начално образование (I-IV клас, ISCED-1)	290017	273045	267584	262701	261007
Прогимназиално образование (V-VIII клас, ISCED-2A)	312480	295160	276057	256231	235022
Професионално обучение за възрастни - I степен професионална квалификация (ISCED-2C) ¹	.	4776	4984	8615	5992
Средно образование (IX-XIII клас, ISCED-3A, 3C)	373160	367350	357286	337090	319813
Професионално обучение за възрастни - II степен професионална квалификация (ISCED-3C) ¹	.	4006	4181	5283	6441
Професионално обучение след средно образование (ISCED-4C)	3036	2810	3984	4020	4368
Професионално обучение за възрастни - III и IV степен професионална квалификация (ISCED-4C) ¹	.	1897	2435	3423	3608
Висше образование (ISCED-5B, 5A, 6)	237909	243464	258692	264463	274247
Колежи (ISCED-5B)	18432	23608	26953	26169	27724
Университети и специализирани висши училища (ISCED-5A)	214398	214693	226923	233941	242574
Докторантура (ISCED-6)	5079	5163	4816	4353	3949

¹ Вкл. обучаващите се в професионални гимназии и колежи.